

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Stanovisko Nejvyššího soudu k určování výše výživného pro nezletilé děti

Občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu ČR vydalo dne 19. 10. 2016 sjednocující stanovisko k zjišťování možností, schopností a majetkových poměrů povinného v řízení o výživném pro nezletilé děti sp. zn. Cpjn 204/2012.[1] Obsahuje pokyny nižším soudům především pro určení vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti, k odůvodňování rozhodnutí o schválení dohody rodičů o výživném, stanovisko k přiznávání úroků z prodlení z dlužného výživného, návody na určení potenciálního příjmu povinného ve smyslu ust. § 913 odst. 2 občanského zákoníku a postup při určování výživného rodiči, který má příjmy z jiné než závislé činnosti dle ust. § 915 odst. 1 o. z.

Vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti

Vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti nastupuje tehdy, jestliže rodič nemůže své vyživovací povinnosti být i částečně dostát z objektivních důvodů nebo je-li vyloučeno, aby plnění vyživovací povinnosti mohlo být na rodičích vymáháno. Výživné prarodičům a dalším předkům vůči dítěti po 1. 1. 2014 soudy stanoví v rozsahu odpovídajícím odůvodněným potřebám oprávněného a jeho majetkovým poměrům, jakož i schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného (povinných); zákon však nestanoví kritérium shodné životní úrovně dítěte s životní úrovní prarodičů a dalších předků.

Vyživovací povinnost předků vzniká i tehdy, jestliže potomci, jejichž vyživovací povinnost má přednost, svoji vyživovací povinnost nemohou plnit, byť jen zčásti. Rozsah vyživovací povinnosti předků za potomky je přitom užší, než je rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem, a je vyjádřen nutnou potřebou oprávněné osoby. Nutná potřeba je tedy celkovým horním limitem vyživovací povinnosti, na kterou má oprávněný nárok vůči prarodičům v případě, kdy v tomto rozsahu nezajišťuje jeho potřeby výživné poskytované rodičem; zahrnuje náklady na uspokojování všech odůvodněných potřeb, za které lze považovat náklady na stravu, bydlení, ošacení, sportovní a kulturní vyžití, přípravu na budoucí povolání apod., uspokojované ve standardní míře (tj. nikoliv ve vztahu k nákladům mimořádným - nadstandardním).

Řízení o vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků k nezletilému dítěti soud zahájí, nebo tyto osoby do probíhajícího řízení o vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti přibere, z úřední povinnosti, a to v okamžiku, kdy vyjde najevo, že rodiče dítěte nemohou své vyživovací povinnosti dostát.

Dohoda rodičů o vyživovací povinnosti k dítěti

V odůvodnění rozhodnutí o schválení dohody rodičů o výživném soud uvede, jaká zjištění učinil o oprávněných potřebách dítěte na straně jedné, a schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinných a jejich životní úrovni na straně druhé, s přihlédnutím k tomu, kdo a v jakém rozsahu o dítě osobně pečuje, a to alespoň v takovém rozsahu, aby bylo zřejmé, že dohoda rodičů není ve zjevném rozporu se zájmy dítěte.

Řízení o výživném je ovládáno zásadou vyšetřovací a soud není návrhem rodičů na schválení dohody vázán. Soud dohodu neschválí, jestliže výše výživného zjevně neodpovídá oprávněným potřebám dítěte a schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinných a jejich životní úrovni na

straně druhé. Jestliže soud schválí dohodu rodičů pouze tehdy, neodporuje-li zjevně zájmům dítěte, je nezbytné, aby učinil taková skutková zjištění, z nichž bude možné takový závěr dovodit. Nepostačí tedy, pokud soud konstatuje, že dohodu schválil, neboť neshledal, že by byla v rozporu se zájmy dítěte, aniž by ve svém rozhodnutí uvedl, jaké skutkové okolnosti, z nichž lze takový závěr učinit, vzal za prokázané. Posouzení základních souvislostí ústící v závěr, že dohoda rodičů je v souladu se zájmy dítěte současně poskytuje do budoucna východisko pro úvahu, zda od poslední úpravy výživného (schválené dohody) došlo k takové změně poměrů, opravňující soud k novému rozhodnutí o výživném (ust. § 923 odst. 1 o. z.). Dokazování nemusí soud provádět ve stejném rozsahu, jako je tomu v případě, že se rodiče na výši výživného nedohodnou, ale pouze v takovém rozsahu, aby bylo možné seznat, zda není dohoda rodičů ve zjevném rozporu se zájmy dítěte; to však neznamená, že by soud mohl na dokazování zcela rezignovat.

Úroky z dlužného výživného

Rozhoduje-li soud po 1. 1. 2014 o dlužném výživném pro děti, nelze oprávněnému společně s dlužným výživným přiznat i zákonné úroky z prodlení.

V rozhodovací činnosti soudů vždy převažoval názor, že v řízení o určení výživného podle zákona o rodině nelze oprávněnému společně s dlužným (ani běžným) výživným přiznat i úroky z prodlení. Právní názor zaujatý Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2782/2005, že typickým příkladem, při němž z povahy věci nevzniká nárok na příslušenství pohledávky v důsledku prodlení, je určení výživného na nezletilé dítě, byl následně podpořen usnesením Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. I. ÚS 2945/12. Opačné názory se ojediněle vyskytovaly v odborné literatuře, stanovisko NS ČR zmiňuje práci L. Chalupa, K otázce úroků z prodlení v soudních rozhodnutích, Právní rozhledy č. 9/1998.

Vyživovací povinnost a právo na výživné i po 1. 1. 2014 zůstávají majetkovým právem, neztrácí však současně svojí osobní povahu. Vznikají přímo ze zákona (ust. § 910 odst. 1 o. z.), nelze je smluvně převést na jiného a zanikají smrtí oprávněného či povinného, případně osvojením oprávněného (ust. § 833 odst. 1 o. z.). Zachovávají si tak i nadále specifika rodinněprávního institutu (včetně trestněprávní sankce, předběžné vykonatelnosti, zařazení mezi přednostní pohledávky), a to navzdory tomu, že jsou systematicky řazeny mezi jiné soukromoprávní pohledávky. Proti opačnému závěru lze namítnout i to, že dlužník by se dostal do prodlení ještě dříve, než by byla sporná výše vyživovací povinnosti soudem stanovena, neboť výživné pro děti lze přiznat i za dobu nejdéle tří let zpět ode dne zahájení soudního řízení (ust. § 922 odst. 1 o. z.).

Pozoruhodné však je to, že soudci asi nebyli v tomto názoru tak úplně jednotní, což vyplývá v chybně uvedené právní věty na internetové stránce Nejvyššího soudu ČR (dostupné na [www](http://www.usoud.cz), k dispozici >>> [zde](#)),[2] která je zde u bodu III. stanoviska variantně, jednak schválený text jako varianta A. a jednak zůstala i varianta B.: „Rozhoduje-li soud po 1. 1. 2014 o dlužném výživném pro děti, lze oprávněnému společně s dlužným výživným přiznat i zákonné úroky z prodlení.“

Nicméně změnu má přinést zákonná úprava, když na základě novely občanského zákoníku má být v ust. § 921 občanského zákoníku dosavadní text označen jako odstavec 1 a doplněn odstavec 2, který zní: „(2) Po osobě výživou povinné, která je v prodlení s placením výživného, může osoba oprávněná požadovat zaplacení úroku z prodlení.“[3]

Potenciální příjem

Při hodnocení schopností, možností a majetkových poměrů povinného je ve smyslu ust. § 913 odst. 2 věty první o. z. třeba také zkoumat, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího

zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Soudy tak vycházejí nejen z faktického příjmu povinného, ale z jeho tzv. potenciálního příjmu.

Při určení výše potenciálního příjmu soud nevychází z vyššího příjmu, kterého povinný dříve dosahoval, ale z příjmu, kterého by s ohledem na své skutečné schopnosti a možnosti (popř. i majetkové), dané mimo jiné jeho fyzickým stavem, nadáním, vzděláním, pracovními zkušenostmi a nabídkou a poptávkou na rozumně regionálně určeném trhu práce mohl dosahovat.

Protože pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení, je třeba za správný považovat postup, kdy při určení výše potenciálního příjmu soud nevychází z vyššího příjmu, kterého povinný dříve dosahoval, ale z příjmu kterého by s ohledem na jeho skutečné schopnosti a možnosti (popř. i majetkové), dané mimo jiné jeho fyzickým stavem, nadáním, vzděláním, pracovními zkušenostmi a situací na trhu práce mohl dosahovat v době vyhlášení rozsudku.

Na splnění podmínek uvedených v ust. § 913 odst. 2 o. z. lze usuzovat zejména tam, kde povinný dlouhodobě vykazuje účetní ztrátu, jestliže byl opakovaně sankčně vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání, vyhýbá se nabízené práci odpovídající jeho věku, zdravotnímu stavu a vzdělání, zavinil, že mu nevznikl nárok na invalidní důchod pro nesplnění doby pojištění, vzdal se bezúplatně či za zjevně nepřiměřeně nízkou úplatu nemovitosti či jiné věci vyšší majetkové hodnoty, z níž mohl mít majetkový prospěch, či podílu na ní apod.

Ve svém nálezu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1181/07, Ústavní soud uvedl, že zbavil-li se rodič svým úmyslným jednáním, pro které byla na něj uvalena vazba a pro něž byl následně odsouzen k trestu odnětí svobody, objektivní možnosti plnit svoji vyživovací povinnost vůči svému nezletilému dítěti, nelze tuto skutečnost přičítat k tíži tohoto dítěte. Opačný výklad by vedl k extrémnímu důsledku, podle něhož by se rodič úmyslným trestným činem vůči nezletilému dítěti, příp. druhému z rodičů s následným uvalením vazby a uložením trestu odnětí svobody po pravomocném odsouzení vyživovací povinnosti vůči svému nezletilému dítěti "zbavil", resp. "mohl zbavit".

Výkon vazby nebo trestu odnětí svobody, jde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy ve smyslu ust. § 196 zákona č. [40/2009](#) Sb., trestního zákoníku, či úmyslný trestný čin, odůvodňuje závěr o potencialitě příjmů povinného, který po dobu trvání vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody nemá žádné příjmy. Povinnost hradit výživné ve výši odpovídající potenciálnímu příjmu povinného však soud nestanoví, bylo-li by to v rozporu s nejlepším zájmem dítěte.

Za potenciální příjem je možné považovat jen takový příjem, který odpovídá jak schopnostem a možnostem povinného, tak zejména nabídce a poptávce na rozumně regionálně určeném trhu práce, která je schopnostem a možnostem povinného adekvátní.

Potenciální příjem se vztahuje k pracovní činnosti, kterou povinný rodič s ohledem na své schopnosti a možnosti může vykonávat, jakož i k nabídce a poptávce na rozumně regionálně určeném trhu práce, nikoliv k potenciálním náhradám (nemocenským dávkám), které by (hypoteticky) bylo možno odvodit z potenciálního příjmu.

U pracovních poměrů rozvázaných po 1. 1. 2012 dohodou podle ust. § 49 zákoníku práce nelze bez dalšího dovodit splnění podmínek uvedených v ust. § 913 odst. 2 o. z.

Za správný nelze považovat postup, kdy soudy mechanicky dovozují důvody pro aplikaci ust. § 913 odst. 2 o. z., jestliže povinný rodič rozvázal pracovní poměr dohodou, aniž by bylo vyjasněno, z jakého důvodu se tak stalo. Na rozdíl od právní úpravy účinné do 31. 12. 2011, podle níž „v dohodě

musí být uvedeny důvody rozvázání pracovního poměru, požaduje-li to zaměstnanec“, se v nyní platném ust. § 49 zákoníku práce o důvodech rozvázání pracovního poměru nehovoří. Důvody, pro které byl rozvázán pracovní poměr, proto tvoří součást dohody jen, jestliže se na tom shodly obě její strany, tedy jestliže se zaměstnavatel se zaměstnancem dohodli jednak na tom, že důvody rozvázání pracovního poměru budou v dohodě obsaženy, jednak na tom, o jaké důvody se jedná. Nebude-li v řízení o výživném zjištěn důvod (pohnutka), pro který došlo k rozvázání pracovního poměru dohodou (kladné zjištění může plynout ze samotné dohody, případně z rozhodnutí soudu, jestliže probíhalo řízení o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru dohodou, případně jestliže tak nesdělí k dotazu soudu sám zaměstnavatel nebo povinný rodič a takové tvrzení je v souladu s ostatními v řízení provedenými důkazy), nelze bez dalšího dovodit, že povinný rodič se bez vážného důvodu vzdal výhodnějšího zaměstnání.

Potenciálním příjmem povinného rodiče žijícího v zahraničí, je příjem, kterého by mohl dosahovat s ohledem na jeho schopnosti a možnosti a nabídku a poptávku na rozumně regionálně určeném trhu práce.

Soudy různě posuzují potenciální příjmy u osob povinných k placení výživného s bydlištěm v zahraničí. Některé soudy skutečnost, že se jedná o povinného s bydlištěm v zahraničí nezohledňují a vycházejí ze stejných údajů jako u osob s bydlištěm na území ČR, jiné dovozují potenciální příjem s ohledem na stav trhu práce v zemi, kde povinný rodič bydlí, či má obvyklý pobyt. Zprvu uvedený názor je třeba odmítnout proto, že je pouhou konstrukcí nemající oporu v zjištěném skutkovém stavu, neboť povinný rodič s bydlištěm mimo území ČR se o volná pracovní místa v ČR zpravidla nezajímá. Za potenciální příjem povinného rodiče žijícího v zahraničí, je třeba považovat příjem, kterého by mohl dosahovat s ohledem na jeho schopnosti a možnosti a stav na trhu práce v zemi, kde má bydliště, případně obvyklý pobyt.

Vyživovací povinnost podnikatelů

U povinných k plnění vyživovací povinnosti, kteří mají příjem z jiné než závislé činnosti, soudy nehodnotí pouze evidenční údaje o hospodaření, ale jejich celkovou životní úroveň, na které děti mají právo se podílet (ust. § 915 odst. 1 o. z.).

Terezie Nývltová Vojáčková

[1] Jednou ze základních povinností Nejvyššího soudu je sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů. Občanskoprávní a obchodní kolegium tak přijatým stanoviskem, vedle samotného rozhodnutí o dovolání, přispívá k sjednocování rozhodovací činnosti obecných soudů v oblasti rodinného práva. Stanovisko, schválené kolegiem dne 19. 10. 2016 pod sp. zn. Cpjn 204/2012, vychází z vyhodnocení rozhodovací činnosti přibližně 400 rozhodnutí soudů prvního stupně a odvolacích soudů jednak v období před přijetím nového občanského zákoníku, rovněž tak i po 1. 1. 2014, se zaměřením na to, které judikatorní závěry obstojí i za nové právní úpravy a jak se do rozhodovací činnosti soudů v oblasti rodinného práva promítá nová právní úprava rodinného práva, systematicky zařazená do občanského zákoníku.

[2] Stav k 12. 11. 2016, kdy byl sestaven tento příspěvek a odeslán redakci.

[3] Dostupné na [www](http://www.www), k dispozici >>> [zde](#).

Další články:

- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)
- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)